

dr hab. Mariusz Krzysztofiński

Tajęcina, 17 VII 2023 r.

Oddziałowe Biuro Badań Historycznych

Instytutu Pamięci Narodowej w Rzeszowie

u. Słowackiego 18

35 – 060 Rzeszów

**Recenzja w postępowaniu o nadanie stopnia
doktora habilitowanego w dziedzinie nauk humanistycznych
w dyscyplinie historia ks. Jarosławowi Wąsowiczowi**

Habilitant posiada wykształcenie historyczne, jak również teologiczne, co znajduje istotne odzwierciedlenie w prowadzonych przez niego badaniach naukowych, których rezultatem są publikowane prace o charakterze naukowym, jak i popularnonaukowym. Ks. Jarosław Wąsowicz magisterium z historii uzyskał na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu w 2001 r. na podstawie pracy naukowej *Federacja Młodzieży Walczącej w Gdańsku 1985 – 1990*. Dziesięć lat później, w 2011 r. na tej samej uczelni obronił doktorat w dziedzinie nauk humanistycznych w zakresie historii w oparciu o rozprawę zatytułowaną *Niezależny ruch młodzieżowy w Gdańsku w latach 1981 – 1989*. Jej poszerzoną i uzupełnioną wersję wydał staraniem Europejskiego Centrum Solidarności w Gdańsku w 2012 r. W 2002 r. obronił pracę magisterską z zakresu teologii na Wydziale Teologii Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, przedkładając pracę zatytułowaną *Salezjański Dom Dziecka w Rumi 1945 – 1960*. Również i to opracowanie w formie rozszerzonej zostało ogłoszone drukiem (*Zakład Salezjański w Rumi 1937 – 1960*, Piła – Rumia 2012, ss. 184).

Ważnym aspektem życia zawodowego, mającym wpływ na podejmowane przez Habilitanta zagadnienia badawcze, pozostaje jego miejsce zatrudnienia, którym od 2004 r. jest Archiwum Salezjańskiej Inspektorii Pilskiej. Jako dyrektor tej placówki, ks. Wąsowicz poszerzył znacznie zakres swoich zainteresowań naukowych, które obecnie oscylują głównie wokół następujących tematów badawczych, znajdujących urzeczywistnienie w jego publikacjach dotyczących: dziejów opozycji politycznej w PRL w latach 80. XX wieku, historii Towarzystwa św. Franciszka Salezego (potocznie noszącego nazwę Salezjanów) na ziemiach polskich - w znacznej mierze w ujęciu biograficznym, martyrologii narodu polskiego i duchowieństwa katolickiego w okresie II wojny światowej.

W swoim sporym dorobku naukowym, ks. dr Wąsowicz - jako znaczące osiągnięcie naukowe - przedstawił do oceny wydaną drukiem w 2022 r. monografię naukową *Defensor Ecclesiae. Arcybiskup Antoni Baraniak (1904 – 1977). Salezjańskie koleje życia i posługi metropolity poznańskiego*. Wyróżnił też w nim 12 innych opracowań monograficznych (w tym 6 po uzyskaniu doktoratu), 92 rozdziały w monografiach naukowych (w tym 55 po uzyskaniu doktoratu), 16 prac z zakresu edycji źródeł (w tym 7 po doktoracie), 16 przedmów, wstępów i not edytorskich, 76 haseł encyklopedycznych oraz słownikowych oraz 9 specjalistycznych bibliografii.

We wniosku habilitacyjnym przedłożył do oceny dorobek obejmujący lata 2011 – 2022. Jest on niezwykle bogaty i różnorodny tematycznie, aczkolwiek w sposób wyraźny przeważają w nim wspomniane już powyżej trzy obszary badawcze. Swoje zainteresowania naukowe – co warto odnotować - ks. dr Jarosław Wąsowicz permanentnie rozwija poprzez coraz częstsze ogłaszanie drukiem - zarówno w pracach zbiorowych, jak i czasopismach naukowych - prac z zakresu nauk pomocniczych historii czy archiwistyki.

W ten sposób wykorzystuje też w powiększaniu swojego dorobku naukowego wiedzę i umiejętności uzyskane w związku z posiadaniem wykształceniem teologicznym oraz sprawowaną pieczę nad Archiwum Salezjańskim Inspektorii Pilskiej.

Ocena osiągnięcia naukowego będącego podstawą ubiegania się o nadanie stopnia doktora habilitowanego.

W złożonym 12 I 2022 r. do Rady Doskonałości Naukowej wniosku o przeprowadzenie postępowania w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk humanistycznych w dyscyplinie historia, ks. dr Jarosław Wąsowicz, jako osiągnięcie naukowe stanowiące znaczny wkład w rozwój tej dyscypliny, wskazał monografię naukową *Defensor Ecclesiae. Arcybiskup Antoni Baraniak (1904 – 1977). Salezjańskie koleje życia i posługi metropolity poznańskiego* opublikowaną przez Instytut Pamięci Narodowej Komisję Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w 2022 r.

Wspomniane dzieło posiada odpowiednią dla prac o charakterze biograficznym konstrukcję, chociaż jak we wprowadzeniu konstatuje Autor, „nie jest klasyczną biografią, ponieważ ukazuje jego bohatera głównie w kontekście środowiska, w którym wzrastał i realizował przez znaczną część swojego życia powołanie kapłańskie” (s. 13). Po lekturze

książki nie sposób tego stwierdzenia negować. Opracowanie składa się ze słowa wstępnego dr. Karola Nawrockiego Prezesa Instytutu Pamięci Narodowej, wprowadzenia, siedmiu merytorycznych rozdziałów, zakończenia, bibliografii, wykazu skrótów, indeksu osób oraz stosownych podziękowań. Zasadniczo pozycja posiada układ chronologiczny, co wpływa na jej przejrzystość. Publikację wzbogaca 24 - stronicowa wkładka ilustracyjna, w której Autor umieścił dotychczas rzadko publikowane fotografie, pochodzące z Archiwum Salezjańskiego Inspektorii Pilskiej (ASIP). Zarówno zakres retrospektywny pracy, główne cele, jak i wykorzystana baza źródłowa opracowania, nie budzą zastrzeżeń. W sposób klarowny Habilitant zaprezentował je w monografii (s. 17-23), jak i w autoreferacie, wskazując na fakt, iż biografia i droga życiowa abp. Antoniego Baraniaka była już przedmiotem naukowej refleksji ze strony znacznej grupy historyków. Wyniki ich badań opisał przedstawiając aktualny stan badań nad biografią późniejszego metropolity poznańskiego. Powstały w ten sposób profil tego niezłomnego duchownego zawierał jednak - według niego - istotną lukę w postaci niepełnego uwzględnienia w rodzimej historiografii biografii zakonnej abp. Baraniaka. Wypełnienia jej podjął się ks. dr Jarosław Wąsowicz, czyniąc z niej główny cel badawczy omawianej monografii. Tak skonkretyzowany postulat badawczy znajduje pozytywną wykładnię zarówno w treści książki, jak i poprzedzającym ją dorobku, obejmującym w znacznej części dzieje Salezjanów w Polsce. W pełni uznać też można go za spełniony. Efekt taki uzyskał kreśląc obraz środowiska zakonnego i duchowego, w którym późniejszy metropolita poznański, abp. Antoni Baraniak, wyrósł i z którym pozostawał związany do końca swojego życia. Równolegle Autor potrafił ukazać też jego niepoślednią rolę w kościele polskim jako sekretarza i zarazem najbliższego współpracownika kolejnych prymasów: kardynała Augusta Hlonda SDB oraz kardynała Stefana Wyszyńskiego. W swojej pracy zaprezentował też znaczenie abp. Baraniaka i jego posługę w kościele powszechnym. Cel ten Habilitant osiągnął wykorzystując kilka metod badawczych: indukcyjną, porównawczą i analityczną.

Za in plus poczytać należy też Autorowi umieszczenie we wprowadzeniu do książki fragmentu objaśniającego terminologię stosowaną w Towarzystwie Św. Franciszka Salezego (s. 23 – 25). Powracając zaś do oceny wykorzystanych w pracy źródeł, warto zaznaczyć, iż w przeważającej mierze tworzą je materiały pochodzące z archiwów państwowych (m.in. Archiwum Akt Nowych, Archiwum Państwowego w Poznaniu, Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w Warszawie, Centralnego Archiwum Wojskowego – Wojskowego Biura Historycznego, Archiwum i Muzeum Pomorskiego AK oraz Wojskowej Służby Polek w Toruniu) jak i kościelnych. Wśród nich część umiejscowiona jest na terenie kraju (m.in.

Archiwum Archidiecezji Poznańskiej, Archiwum Archidiecezji Gnieźnieńskiej, Archiwum Diecezji Koszalińsko – Kołobrzesckiej, Archiwum Towarzystwa Chrystusowego dla Polonii Zagranicznej w Poznaniu, Archiwum „Naszej Przeszłości” w Krakowie, Archiwum Salezjańskiej Inspektorii Krakowskiej, Archiwum Salezjańskiej Inspektorii Pilskiej, Archiwum Salezjańskiej Inspektorii Warszawskiej), inne za granicą kraju. Grono tych drugich tworzą: Centralny Dom Salezjański w Rzymie, Archiwum Polskiej Misji Katolickiej we Francji oraz Salezjańskie Archiwum Centralne w Rzymie. Pełen wykaz wykorzystanych przez Habilitanta archiwaliów umieszczony został w bibliografii i ostatecznie objął 33 placówki archiwalne, nie wliczając zbiorów własnych Autora. Przygotowując pracę Habilitant eksplorował też zbiory Biblioteki WSD TS w Łądzie oraz Izby Pamięci ks. Arcybiskupa Antoniego Baraniaka w Szkole Podstawowej w Mchach. Imponująco przedstawia się zarówno wykaz wykorzystanych w pracy źródeł drukowanych, artykułów, opracowań i dokumentów wytworzonych przez abp. Antoniego Baraniaka, jak i opracowań, publikacji internetowych oraz materiałów audiowizualnych. Ich łączna liczba to kilkaset pozycji, co unaocznia zarówno pracowitość, jak i umiejętności warsztatowe Autora oraz jego wytrwałość w prowadzeniu badań o charakterze ogólnopolskim, których finalizację na obecnym etapie stanowi omawiana praca. W oparciu o ich analizę można wysnuć wniosek, że wspomniana biografia jest także swoistym podsumowaniem wiedzy i wieloletnich starań Habilitanta na polu naukowym obejmującym osobę i działalność abp. A. Baraniaka oraz dzieje jego rodzimego zgromadzenia.

We wspomnianych 7 rozdziałach stanowiących zrab całego dzieła, Habilitant zaprezentował lata młodości Antoniego Baraniaka (rozdział I), formację uzyskaną w zgromadzeniu salezjańskim (rozdz. II), jego posługę jako sekretarza Prymasa Polski kard. Augusta Hlonda (rozdz. III), pracę w Sekretariacie Prymasa Polski po zakończeniu II wojny światowej, kontynuowaną później u boku Prymasa Stefana Wyszyńskiego (rozdz. IV). Z ich treścią koresponduje rozdział V, prezentujący w sposób komplementarny rozmaite przejawy łączności abp. Antoniego Baraniaka z Salezjanami. Tą konstrukcją o charakterze chronologicznym uzupełniają dwa ostatnie rozdziały w postaci VI - poświęconego staraniom Pasterza Poznańskiego jako strażnika pamięci o Prymasie Augustynie Hlondzie SDB oraz VII, w którym zaprezentowano kres życia abp. Baraniaka i sposoby pielęgnowania o nim pamięci w Towarzystwie św. Franciszka Salezego.

Recenzowana praca, przygotowana w oparciu o szeroką kwerendę archiwalną i biblioteczną, w odpowiednim kontekście dziejowym ukazuje sylwetkę abp. Baraniaka i jego związki z Salezjanami na tle wydarzeń schyłkowego okresu zaborów, II Rzeczypospolitej,

trudnego czasu wojennej tułaczki i niezwykle dramatycznego stadium komunistycznej dyktatury, kiedy to przyszły metropolita poznański został uwięziony i był brutalnie przesłuchiwany. Chciałbym zwrócić uwagę na fakt, iż Autor, wyszczególniając w swojej biografii poszczególne etapy życia abp. Baraniaka, przedstawił jego losy i działalność w realiach kilku odmiennych „okresów” historycznych. Z wyzwania tego, typowego dla wszelkich prac o charakterze biograficznym, i zarazem dość wymagającego pod względem wiedzy i warsztatu, Habilitant wywiązał się bardzo dobrze. Wysoko oceniam zarówno warstwę językową, faktograficzną, jak i analityczną pracy, co świadczy o dojrzałości naukowej Aplikanta, tym bardziej, że Autor posługując się nimi, nie uchybił w żadnym stopniu szczególności i wartości opisu. W rezultacie, poniekąd w tle, wprowadził do obiegu naukowego wiele informacji dotyczących dziejów Towarzystwa Św. Franciszka Salezego w ujęciu formacyjno – strukturalnym, jak i personalnym.

Odnotować jednak należy też kilka uwag. W narracji na s. 429, omawiając w sposób interesujący kontakty abp. A. Baraniaka z przedstawicielami Salezjanów posługujących w innych krajach, znajdujących się pod jarzmem sowieckim (Czechosłowacja, NRD, Węgry, ZSRS), w sposób mało fortunny w odniesieniu do nich używa określenia „socjalistyczne”. Postulatywnie proponowałbym też w kolejnych pracach Habilitanta rozważyć pełniejsze wykorzystanie akt wytworzonych przez UB – SB, w postaci spraw obiektowych, akt personalnych funkcjonariuszy oraz dokumentacji dotyczącej szeroko pojętych osobowych źródeł informacji (OZI).

Powyższe spostrzeżenia nie umniejszają ogólnej, pozytywnej oceny publikacji przedstawionej we wniosku o nadanie stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk humanistycznych w dyscyplinie historia. Podsumowując tą część recenzji, w moim przekonaniu, opracowanie *Defensor Ecclesiae. Arcybiskup Antoni Baraniak (1904 – 1977). Salezjańskie koleje życia i posługi metropolity poznańskiego*, uznać trzeba za dzieło oryginalne o istotnych wartościach kognitywnych. Jego lektura skłania też do wyrażenia opinii, iż Habilitant dokonał znacznego postępu w rozwoju naukowym w zestawieniu z obronioną w 2011 r. dysertacją doktorską, która jak przypominę, dotyczyła odmiennej tematyki. Tę zmianę podejmowanej problematyki warto też w ocenie dorobku naukowego Habilitanta zauważyć i odpowiednio docenić. Dlatego też osiągnięcie naukowe, wymienione jako podstawa ubiegania się o nadanie stopnia doktora habilitowanego, oceniam pozytywnie.

Ocena pozostałych osiągnięć naukowych Habilitanta

Swoje zainteresowania badawcze Habilitant koncentruje zasadniczo na wyszczególnionych już powyżej trzech obszarach badawczych. Podział ten znajduje urzeczywistnienie w pozostałych pracach Autora, wymienionych w wykazie osiągnięć naukowych albo artystycznych.

Co prawda, w obecnym postępowaniu nie powinna już być ponownie oceniana praca doktorska Habilitanta, jednakże jej wersję wydaną drukiem traktować należy w niektórych aspektach jako pracę o charakterze pionierskim, zarówno pod względem sposobu ujęcia tematu jak i wykorzystania źródeł. Wyrażając tę konstatację, warto docenić, iż poszerzając zakres tematyczny swoich badań, Habilitant ukierunkował swój wysiłek naukowy przygotowując kilka publikacji w ramach dwóch serii wydawniczych, powstałych pod patronatem Archiwum Salezjańskiego Inspektorii Pilskiej. W obrębie pierwszej – biograficznej – ks. Wąsowicz opublikował trzy książki: *Sluga Boży ks. Franciszek Miśka SDB (1898 – 1942). Życie i męczeństwo*, Piła 2011, ss. 192; *Ksiądz Ignacy Błażewski SDB (1906 – 1939). Twórca oratorium w Rumi i męczennik za wiarę*, Piła - Rumia 2017, ss. 152; *Ksiądz Piotr Głogowski SDB (1904 – 1997), organizator parafii w Kobylance i jej wieloletni duszpasterz, kapłan wierny Prymasowi Tysiąclecia*, Piła – Kobylanka 2021, ss. 180. Prace te, poświęcone wskazanym w ich tytułach kapłanom ze Zgromadzenia Salezjańskiego, wzbogacają rodzimą biografistykę. Aczkolwiek posiadają one charakter bardziej opisowy niż analityczny. Habilitant - z perspektywy ich kapłańskiego powołania i życia - prezentuje realia pracy duszpasterskiej oraz konsekwencje postawy patriotycznej w obliczu niemieckich represji czasu wojny (tak jest w odniesieniu do księży Franciszka Miśki i Ignacego Błażewskiego, zgładzonych przez Niemców). W przypadku opracowania poświęconego ks. Piotrowi Głogowskiemu, proboszczowi w Kobylance na Pomorzu Zachodnim, Aplikant przedstawił jego znaczne zasługi w integracji ludności polskiej przybywającej tam po zakończeniu II wojny światowej, jak również jego związki z Prymasem Stefanem Wyszyńskim, którego traktował jako kapłański wzór. Dla wielu badaczy „małych ojczyzn” informacje zawarte w poszczególnych tomach powstałych w ramach tej serii pomocne będą w pracach nad rekonstrukcją dziejów poszczególnych miejscowości czy regionów kraju. Ten trud Autora warto odnotować.

Zasługą ks. dr. Jarosława Wąsowicza pozostaje opublikowanie w 2013 r. pisanego w czasie przebywania w więzieniu pamiętnika autorstwa Edwina Klessy. Jego wydawcą był Instytut Pamięci Narodowej Oddział w Poznaniu. O ile literatura wspomnieniowa opisująca codzienność i realia, w jakich umieszczono internowanych działaczy opozycyjnej

„Solidarności”, jest obecnie już dość bogata, to na jej tle praca Edwina Klessy wyróżnia się w sposób zdecydowany, gdyż stanowi ona swoisty diariusz obnażający warunki, w jakich we Wronkach i Gębarzewie byli więzieni opozycjoniści. Wydawnictwo to posiada znaczne walory poznawcze. Opracowując je i przygotowując do druku Habilitant w sposób istotny poszerzył stan wiedzy dotyczący funkcjonowania ośrodków internowania podczas stanu wojennego, jak również warunków w nich panujących, nastrojów i rozterek uwięzionych, wreszcie podejmowanych wobec nich działań ze strony SB i innych organów komunistycznego państwa. Po lekturze i analizie wspomnień Edwina Klessy trudno nie odnieść przekonania, że źródło to, za sprawą narracji obejmującej powszedniość z całym bagażem rozlicznych przeszkód i rozterek, jest kapitalną ilustracją i zarazem skarbnicą wiedzy dla przedstawicieli różnych dziedzin nauki, próbujących opisać realia społeczne i polityczne, w jakich egzystowali Polacy negujący i podważający pryncypia ustrojowe i ideologiczne PRL. Dodatkowo przyznać należy, iż wspomniana edycja źródłowa przygotowana została zgodnie z zasadami sztuki i opatrzona odpowiednim aparatem naukowym.

Pozostając w kręgu pilskiej „Solidarności”, za niezwykle cenne wydawnictwo źródłowe o charakterze szczególnym uznaję przygotowanie do druku i opracowanie kroniki parafii Świętej Rodziny w Pile w cyklu wydawniczym „Studia i materiały źródłowe pod patronatem Archiwum Salezjańskiego Inspektorii Pilskiej”. Jak słusznie we wstępie stwierdził Habilitant, na kartach kroniki wydanej z „inicjatywy salezjanów” i obejmującej okres od 16 X 1978 r. do 6 VI 1989 ukazano „historię wybijania się ku wolności naszej ojczyzny, widzianą z perspektywy Piły i północno – zachodniej części Wielkopolski” (s. 7). Zazwyczaj źródła kronikarskie proveniencji kościelnej dość rzadko są eksplorowane przez historyków dziejów PRL. Powodów takiego stanu rzeczy jest co najmniej kilka, a próba ich sklasyfikowania wymagałaby osobnej refleksji. Najistotniejsze jest jednak to, że w omawianym przypadku mamy do czynienia z sytuacją krańcowo odmienną, a upubliczniony materiał źródłowy, przygotowany zgodnie z zasadami sztuki edytorskiej, cechuje znaczna wartość badawcza, wykraczająca poza ramy regionalne. Dla zobrazowania tego wniosku wspomnę tylko o odnotowanych na kartach kroniki przykładach prowadzenia przez SB działalności dezinformacyjnej, „wizytach”, ostrzeżeniach i naciskach ze strony funkcjonariuszy SB, kierowanych w stronę osób duchownych, wreszcie pojawiających się wątpliwościach co do rzeczywistej roli w strukturach „Solidarności” Eligiusza Romualda Naszkowskiego, tajnego współpracownika (1981 – 1982), a potem funkcjonariusza SB (od 1982 r.).

Przywołaną serię wydawniczą tworzą też inne tytuły, w których przygotowanie zaangażowany merytorycznie, i co niejednokrotnie nie mniej czasochłonne, także organizacyjnie, był Habilitant. Warto w tym aspekcie wyszczególnić min.: *Salezianie w Aleksandrowie Kujawskim 1919 – 2009. Studia i materiały źródłowe*, red. J. Wąsowicz, Piła 2009; *Dynamiczna wierność. Błogosławiony ks. Michał Rua, pierwszy następca ks. Bosko, Przełożony Generalny towarzystwa św. Franciszka Salezego (1888 – 1910), inicjator dzieła salezjańskiego na Ziemiach Polskich*, red. J. Wąsowicz, Piła 2010 (obydwie prace opublikowane przed uzyskaniem stopnia doktorskiego); *Kardynał August Hlond (1881 – 1948). Salezjanin, Prymas Polski i Mąż Stanu*, red. J. Pietrzykowski SDB, J. Wąsowicz SDB, Dębno 2015.

Istotny wymiar posiadają też inne edycje źródłowe przygotowane przez Habilitanta we współpracy z innymi badaczami, które spotkały się ze znacznym zainteresowaniem odbiorców. Do tego rodzaju prac zaliczyć należy publikację wydaną przez Instytut Pamięci Narodowej Oddział w Poznaniu pod wspólną redakcją P. Sierchuły i ks. J. Wąsowicza: *Wierni do końca. Studia i materiały źródłowe o „Poznańskiej Piątce” męczenników II wojny światowej*, Poznań 2012. Wydawnictwo to ukazało się w tłumaczeniu na język włoski oraz angielski, co jest godne odnotowania.

Artykuły autorstwa Habilitanta zamieszczone zostały w pismach, których profilem wiodącym pozostaje zasadniczo tematyka interdyscyplinarna ze wskazaniem na takie dyscypliny wiedzy jak historia, archiwistyka i teologia, zbieżne z jego naukowymi zainteresowaniami. W gronie tych periodyków plasują się m.in. zarówno „Studia Claromontana” (wydawnictwo OO. Paulinów), „Studia Gdańskie” (wydawane przez Gdańskie Seminarium Duchowne i Kurię Metropolitalną w Gdańsku), „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” (KUL), jak i „Polonia Maior Orientalis. Studia z dziejów Wielkopolski Wschodniej” (wydawane przez Kaliskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk), „Archiva Ecclesiastica” (pismo Stowarzyszenia Archiwistów Kościelnych), „Studia Włocławskie” (wydawcą jest Teologiczne Towarzystwo Naukowe Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku), „Fides, Ratio et Patria. Studia Toruńskie” (wyd. Akademia Kultury Społecznej i Medialnej w Toruniu), czy „Seminare” (periodyk Towarzystwa Naukowego Franciszka Salezego).

Spośród 46 artykułów opublikowanych po obronie dysertacji doktorskiej 8 porusza kwestie związane z szeroko rozumianym oporem społecznym i opozycją polityczną w PRL. Świadczy to o tym, iż Habilitant podejmując nowy obszar badań, nie porzucił krańcowo

wcześniejszych zainteresowań. Tematycznie kolejne zakwalifikować można jako prace poszerzające i porządkujące wiedzę odnośnie XX -wiecznej historii Salezjanów, jak również martyrologii duchowieństwa polskiego w okresie okupacji niemieckiej. Habilitant sukcesywnie wkraczał również na pole nauk pomocniczych historii. Wyrazem tego są artykuły: *Symbolika sztandaru Hufca Szkolnego Przysposobienia Wojskowego z Gimnazjum Salezjańskiego im. Piusa XI w Różanymstoku z 1933 r. Z zagadnień weksylologii*, „Seminare”, 35 (2014) nr 3; czy *Medale i medaliki poświęcone św. Janowi Bosko w zbiorach Archiwum Salezjańskiego Inspektorii Pilskiej*, „Adhibenda”. Rocznik Archiwum Diecezjalnego w Zielonej Górze”, 3 (2016).

Oceniając tą część dorobku badawczego Habilitanta, na który składają się opublikowane edycje źródłowe oraz artykuły w czasopiśmie naukowych, stwierdzić trzeba, że zasługują one na akceptację.

Po uzyskaniu doktoratu Habilitant aktywnie rozwijał swoje pasje badawcze, czego wyrazem jest ogłoszenie drukiem aż 55 rozdziałów w monografiach zbiorowych. Poza obecnymi dotychczas w badaniach ks. Wąsowicza zagadnieniami wyszczególnionymi już w recenzji, Habilitant podejmuje kolejne wyzwania z zakresu historii sportu: *Kibicowanie jako wartość – perspektywa społeczna i religijna; Środowisko kibiców piłkarskich a proces socjalizacji (na przykładzie działalności Stowarzyszenia Kibiców Lechii Gdańsk „Lwy Północy”)*; czy transformacji politycznej w Rumunii na przełomie 1989 – 1990: *„Rumuni powstańcie!”*. *Przemiany polityczne w Rumunii na przełomie 1989 – 1990 roku w świetle prasy solidarnościowej i drugiego obiegu; pracy duszpasterskiej wśród Polaków na Besarabii i Bukowinie: Problemy duszpasterstwa dla Polaków na Bukowinie i w Besarabii w l. 30. XX wieku w świetle korespondencji Kancelarii Prymasa Polski kard. Augusta Hlonda*. Na wysoką ocenę zasługują dwa inne teksty Habilitanta, w których wykorzystał równocześnie posiadaną wiedzę historyczną, jak i teologiczną (*Religijność „Solidarności” w latach 1980 – 1981*; oraz *Maryjny charakter religijności ruchu „Solidarności 1980 – 1989*).

Nieco słabiej wygląda dorobek recenzyjny Kandydata, którego udział w publicznym dyskursie naukowym realizowanym na łamach ogólnopolskich czasopism wymaga modyfikacji. Jednakże w roli tej występował jako recenzent wydawniczy publikacji przygotowywanych m.in. przez Instytut Pamięci Narodowej oraz Instytut Dziedzictwa Myśli Narodowej im. Romana Dmowskiego i Ignacego Jana Paderewskiego oraz recenzent tekstów zgłaszanych do takich czasopism naukowych jak: „Głaukopis”, „Przegląd Archiwalny IPN”, „Pamięć i Sprawiedliwość”, „Archiwa. Biblioteki i Muzea Kościelne”.

W ocenie dorobku naukowego nie sposób pominąć zaangażowania Habilitanta na polu redakcyjnym. Jak wynika z wniosku habilitacyjnego, może się on poszczycić udziałem w 13 redakcjach monografii naukowych (po uzyskaniu stopnia doktorskiego). Co godne odnotowania, tematyka poruszana we wspomnianych dziełach jest zróżnicowana i w co najmniej dwóch przypadkach posiada charakter jubileuszowy. Świadczy to pozytywnie o Habilitancie, który nie bacząc na ewentualne korzyści parametryzacyjne, czynnie uczestniczył w uhonorowaniu swoich naukowych poprzedników i mistrzów (zob. *Da Mihi Animas Caetera Tolle. Księga Pamiątkowa dedykowana Ks. Profesorowi Stanisławowi Wilkowi SDB w 70 rocznicę urodzin*, red. J. Pietrzykowski, J. Wąsowicz, Piła 2014 oraz *Ku pokojowi z przyrodą, człowiekiem i Bogiem. Księga jubileuszowa dedykowana Księdzu Zbigniewowi Łepce z okazji 70. rocznicy urodzin*, red. R. F. Sadowski, J. Wąsowicz, Warszawa 2022).

Również pozytywnie ocenić należy współpracę ks. Jarosława Wąsowicza na polu naukowym, archiwalnym, muzealnym i popularyzatorskim z takimi instytucjami jak: Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych, Europejskie Centrum Solidarności w Gdańsku, Instytut Pamięci Narodowej, Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku czy znajdującymi się poza granicami kraju: Associazione Cultori di Storia Salesiana w Rzymie i Centralnym Archiwum Salezjańskim w Rzymie (w których Habilitant m.in. odbywał staże o charakterze językowym oraz archiwalnym).

Autor wniosku uczestniczył też w 91 konferencjach naukowych, sympozjach i innych formach charakterystycznych dla życia naukowego. Wśród nich co najmniej 8 posiadało charakter międzynarodowy, kilka zaś interdyscyplinarny. W szerokim gronie organizatorów wspomnianych przedsięwzięć warto wskazać te, które były realizowane przez środowiska akademickie lub we współpracy z nimi. Habilitant już po uzyskaniu stopnia doktorskiego brał udział w konferencjach organizowanych przez: Uniwersytet Gdański (dwukrotnie: Gdańsk, 24 – 25 XI 2012 r.; 17 – 18 X 2013 r.), Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy (Wierzbinek, 18 V 2013 r.), Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego (trzykrotnie: 11 IX 2013 r.; 12 X 2018 r., 26 X 2022 r.), Instytut Sławistyki PAN oraz Uniwersytet Zielonogórski (Jastrów, 19 – 21 VI 2014 r.), Uniwersytet Mikołaj Kopernika w Toruniu – (też dwukrotnie: 11 VI 2015 r.; 16 – 17 XI 2016 r.), Salezjański Instytut Historyczny w Rzymie (dwukrotnie: Turyn, 28 X - 1 XI 2015 r.; 31 X – 4 XI 2018 r. Bratysława), Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu (Poznań, 19 XI 2015 r.), Uniwersytet Marii Curie - Skłodowskiej w Lublinie (Lublin, 20 III 2017 r.), Uniwersytet Szczeciński – (parokrotnie: 17 – 18 X 2017 r.; 3 III 2018 r., 16 X 2018 r.; 7 XI 2020 r.), Katolicki Uniwersytet Lubelski

(Lublin, 2 X 2018 r.; 14 – 16 X 2019 r.; 15 – 16 IX 2022 r.). Zakres tematyczny referatów wygłoszonych przez Habilitanta podczas wyszczególnionych spotkań naukowych był różnorodny i znajduje potwierdzenie w załączonym do wniosku wykazie osiągnięć naukowych albo artystycznych (pkt. 7). Dla pełniejszego ukazania konferencyjnego i zarazem organizacyjnego zaangażowania Kandydata warto wspomnieć, iż w 15 komitetach odpowiedzialnych za ich przygotowanie i przebieg pełnił rolę organizatora/współorganizatora czy sekretarza bądź członka rady naukowej. Tym samym przyznać trzeba, że Aplikant „wykazuje się istotną aktywnością naukową”, która jest realizowana „w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej”.

Innym polem aktywności Habilitanta jest praca dydaktyczna o charakterze cyklicznym w salezjańskich domach formacyjno – naukowych oraz współpraca z Wyższą Szkołą Kadr Menadżerskich w Koninie - Filia w Złotowie. Tym samym, nie można Habilitantowi postawić zarzutu, że nie posiada doświadczenia w tej materii. Podobnie jego poczynania jako organizatora życia naukowego również zasługują na docenienie. Swoistym dopełnieniem tej sfery działalności Habilitanta jest aktywność organizacyjna na polu edukacyjnym czy memoratywnym. Przedsięwzięcia inicjowane przez ks. Wąsowicza i realizowane we współdziałaniu ze stowarzyszeniami społecznymi spełniają istotną rolę w procesie budowania wspólnoty obywatelskiej.

Osiągnięciom na polu naukowym i organizacyjnym towarzyszy realizowany przez Habilitanta zamiar popularyzowania nauki i wyników swoich badań na polu wystawienniczym, medialnym i publicystycznym. W wypełnianiu tych różnych form upowszechniania nauki osiągnięcia Habilitanta zarówno pod względem ilościowym, jak i jakościowym są znaczne. W przypadku ekspozycji poza rodzimym środowiskiem zakonnym Aplikant współpracował z Muzeum Okręgowym w Pile, Europejskim Centrum Solidarności w Gdańsku, Muzeum Ziemi Wałeckiej czy Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL w Warszawie.

Ks. dr Wąsowicz z pasją popularyzował też naukę współpracując z kilkoma rozgłośniami radiowymi, jak również współuczestnicząc w różnym charakterze (konsultant, rozmówca) w powstaniu szeregu filmów dokumentalnych o charakterze historycznym. Na swoim koncie Habilitant ma także autorstwo 205 publikacji o charakterze popularnonaukowym i publicystycznym. Wykaz tych prac zamieszczony w autoreferacie jest znaczny i świadczy o tym, że Habilitant działalność popularyzacyjną realizuje z energią oraz przekonaniem, iż stanowi ona istotne praktyczne uzupełnienie upublicznianych wyników badań w pracach o charakterze naukowym.

Za swoją pracę naukową, organizacyjną i popularyzatorską był wielokrotnie honorowany nagrodami oraz odznaczeniami, które wyszczególnił w autoreferacie. Wśród nich wymienić należy – w kontekście rozpatrywanego wniosku – uzyskanie 1 miejsca w konkursie na najlepszą pracę doktorską dotyczącą historii i idei „Solidarności” oraz opozycji wobec komunizmu i dyktatury organizowanym przez Europejskie Centrum Solidarności w Gdańsku w 2011 r. czy wyróżnienie w konkursie Stowarzyszenia Wydawców Katolickich FENIKS 2021 w kategorii Świadectwo za publikację: *Listy z KL Dachau Wiktora Jacewicz SDB*, red. ks. J. Wąsowicz SDB, Poznań 2020.

1 III 2017 r. Habilitant został też odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski przez Prezydenta RP „za wybitne zasługi w pielęgnowaniu pamięci o najnowszej historii Polski”. W 2015 za działalność opozycyjną został uhonorowany Krzyżem Wolności i Solidarności. Rok później Złotym Krzyżem Zasługi „za zasługi w działalności na rzecz przemian demokratycznych w Polsce”.

Oprócz odznaczeń państwowych wyróżniony został także uwypuklającymi jego zaangażowanie na polu społecznym i popularyzatorskim medalami: NSZZ „Solidarność” Regionu Gdańskiego (2008 r.), NSZZ „Solidarność” Regionu Wielkopolskiego (2010 r.), 40. lecia „Solidarności Walczącej” (2022 r.). Lista przyznanych mu odznak, honorowych tytułów i wyróżnień obejmuje łącznie 22 pozycje.

Konkluzja

Ilość monografii, edycji źródłowych, rozpraw, artykułów, haseł, które są autorstwem Habilitanta jest satysfakcjonująca. Podobnie rzecz się ma w przypadku oceny dorobku organizacyjnego, konferencyjnego, jak również popularyzacyjnego Aplikanta. Jego prace dalekie są od monotematyczności, choć w całym dorobku Habilitanta wyszczególnić można trzy główne obszary badawcze: dzieje Zgromadzenia Salezjanów w XX wieku, martyrologię duchowieństwa katolickiego w Polsce w okresie II wojny światowej oraz dzieje opozycji i oporu społecznego w PRL. W podejmowanych badaniach Habilitant coraz śmieiej podejmuje nowe zagadnienia badawcze, wykraczające poza dotychczasowe zainteresowania, poszerzając zakres tematyczny swoich badań. Od uzyskania stopnia doktorskiego znacząco powiększył swój dorobek naukowy. Habilitantowi na *in plus* poczytać należy udział w licznych stowarzyszeniach historycznych o charakterze regionalnym, jak również współpracę z krajowymi i zagranicznymi instytucjami naukowymi.

Godna odnotowania jest także aktywność Habilitanta na polu archiwistyki, realizowana poprzez kierowanie Archiwum Salezjańskiej Inspektorii Pilskiej oraz współpracę m.in. z Naczelną Dyrekcją Archiwów Państwowych w Warszawie oraz Centralnym Archiwum Salezjańskim w Rzymie czy zaangażowanie w funkcjonowanie Stowarzyszenia Archiwistów Kościelnych. Warto w tym miejscu zasygnalizować, iż po lekturze prac Habilitanta potwierdzenie znajduje teza, że prace historyków – archiwistów zazwyczaj cechuje dobry warsztat i dbałość o należyłą stronę edytorską.

W moim przekonaniu dorobek naukowy przedłożony przez Habilitanta uznać należy za istotny wkład w rozwój dyscypliny naukowej historia. Tym samym spełnia on wymogi określone w art. 219 ust. *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* z dnia 20 lipca 2018 r. Dlatego też wnoszę o dopuszczenie ks. dr. Jarosława Wąsowicza do dalszych etapów postępowania habilitacyjnego.

Mariusz Kuzioł

